

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Gemensamt yttrande från Prostatacancerförbundet och Bröstcancerförbundet angående Vårdansvarskommitténs betänkande: Ansvaret för hälso- och sjukvården (SOU 2025:62)

Prostatacancerförbundet och Bröstcancerförbundet tackar för möjligheten att lämna synpunkter på Vårdansvarskommitténs betänkande. Vi företräder patienter och närstående som lever med de två vanligaste cancerformerna hos kvinnor respektive män. Vårt perspektiv utgår från patientens behov av en trygg, jämlik och tillgänglig vård.

Vi välkomnar utredningen och den starka parlamentariska enighet i de förslag som adresserar flera av de problem som sedan länge bidrar till stora ojämlikheter i den svenska vården. Vi vill därför betona vikten av att kommitténs förslag omsätts i konkreta reformer. Först då kan vi stärka patientens ställning och förbättra vårdens kvalitet och jämlikhet.

Sammanfattande synpunkter

Vi delar kommitténs bedömning att statens ansvar och styrning av hälso- och sjukvården behöver stärkas. Vi instämmer i bedömningen att en utökad statlig styrning kan genomföras på fler sätt än genom ett förändrat huvudmannaskap.

Vi ställer oss bakom de sex förslag som läggs fram för ökad statlig styrning. Vi beklagar att stärkt statlig styrning av hälsodata saknas bland förslagen och att kommittén endast svepande berör den mycket centrala frågan om nationell uppföljning av vården.

Vi beklagar att man avstått från förslag som skulle kunna åtgärda de omfattande problem som motiverade kommitténs tillsättning. Vi avser den stora variationen mellan regioner när det gäller vårdens kvalitet, tillgänglighet, väntetider och efterlevnad av patientlagen.

För patienten är det avgörande att vården fungerar likvärdigt oavsett bostadsort, att rättigheter enligt patientlagen efterlevs. Att vården är långsiktigt hållbar och bemannad med kompetent personal.

Viktiga aspekter ur patientperspektiv

1. Jämlik vård över hela landet

Vi ser med oro på de omotiverade skillnaderna i tillgång till vård, behandling, screening och läkemedel mellan regioner. För cancerpatienter kan detta innebära att livsviktig behandling eller uppföljning fördröjs eller uteblir. Staten bör ta ett större ansvar för att säkerställa vård på lika villkor, i enlighet med hälso- och sjukvårdslagen.

2. Stärkt patienträtt och regelefterlevnad

Patientlagen måste få större genomslag i praktiken. Det krävs:

- Tydlig information till patienter om deras rättigheter.
- Stärkt tillsyn och sanktioner mot regioner som inte uppfyller lagkrav.
- Möjligheter till val och delaktighet i den egna vården.

3. Kompetensförsörjning och arbetsmiljö

Vi ställer oss bakom kommitténs förslag om ett utökat statligt ansvar för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning. Tillgången till välutbildad vårdpersonal är avgörande för kvalitet och kontinuitet. Staten bör säkerställa att kompetensutveckling inom vården blir obligatorisk och ställa krav på god arbetsmiljö för vårdpersonal – vilket i förlängningen gynnar patienterna.

I dag tillämpas inte vårdprogram, nationella riktlinjer och kvalitetsregister jämlikt i regionerna vilket gör att vårdkvaliteten skiljer sig mellan olika delar av landet. Vi ser att utvecklingen inom cancervården bromsas av resurs- och kompetensbrist. Avsaknad av personal och rätt kompetens är ett av de allvarligaste hoten mot en patientsäker vård.

4. Läkemedel och behandlingar

Vi stödjer kommitténs förslag om att staten bör ta ett **utökat ansvar för finansiering och styrning av läkemedel** med syfte att säkerställa jämlik tillgång till avancerade behandlingar som ofta är aktuella vid cancerbehandling.

I dag ser processen för godkännande av nya behandlingar olika ut beroende på om läkemedlet skrivs ut till patienten eller ges på klinik. **Vi efterlyser en enhetlig process för att godkänna läkemedel** med ökad transparens så att patienternas tillgång till rekvisitionsläkemedel inte fördröjs.

Nationella myndigheter bör ansvara för att ta fram rekommendationer för en tillförlitlig, patientsäker läkemedelsanvändning i hela landet och även ansvara för **nationell uppföljning av läkemedelsanvändning**. Vi behöver säkerställa att alla patienter får tillgång till rätt behandling utifrån aktuellt kunskapsläge.

5. Screening och tidig upptäckt

Varje år ökar antalet personer som diagnosticeras med såväl bröst- som prostatacancer. Även om fler överlever tack vare god diagnostik och behandling är tidig upptäckt avgörande – inte enbart för att öka chansen att överleva, utan också för att möjliggöra behandling i ett tidigare skede, med bättre livskvalitet som följd. Tidig upptäckt innebär ofta att cancerformen är mindre avancerad vilket kan ge möjlighet till mer skonsamma behandlingsalternativ, kortare vårdtider och minskad psykisk belastning för den drabbade. Vi ser därför positivt på förslaget att staten bör ta ett större ansvar för

screeningprogram och jämlik tillgång till screening i hela landet inklusive utredning av formerna för denna.

Vi efterlyser ett nationellt organiserat screeningprogram för prostatacancer som säkerställer rätten till tidigt upptäckt av prostatacancer i hela landet.

Vi efterlyser en moderniserad bröstcancerscreening som säkerställer rätten till tidig upptäckt för alla riskgrupper. För det krävs en höjd åldersgräns, individanpassad screening för kvinnor med svårundersökta bröst och insatser för de grupper som i dag oftare uteblir från screening.

Viktiga aspekter ur patientperspektiv

Prostatacancerförbundet och Bröstcancerförbundet anser att kommitténs förslag om att staten bör ta ett större systemansvar, särskilt inom områden som kompetensförsörjning, läkemedel och screening är välgrundade och nödvändiga. Vi ser fram emot att dessa förslag omsätts i konkreta reformer som stärker patientens ställning och förbättrar vårdens kvalitet och jämlikhet.

För Prostatacancerförbundet

För Bröstcancerförbundet

Magnus Klang

Susanne Dieroff Hay

Ordförande

Ordförande